

KESKKONNAAMET

Aira Toss
juhatuse esimees
MTÜ Eesti Erametsaliit
erametsaliit@erametsaliit.ee

Teie 01.09.2014 kiri nr 55

Meie 19.08.2015 nr 15-4/15/18997-2

**Eesti Erametsaliidu ettepanekud
väike-konnakotka (*Aquila pomarina*)
kaitse tegevuskava muutmiseks**

Austatud Aira Toss

Täname, et vaatasite läbi väike-konnakotka kaitse tegevuskava eelnõu ja esitasite oma ettepanekud. Järgnevad Keskkonnaameti (KeA) vastused Teie ettepanekutele.

1. Punktis 1.1 „Kodupiirkond“ väidetakse, et konnakotkas vahetas eelmise sajandi keskel ökoloogilist nišši ja kolis kultuurmaastiku/põllumajandusmaastiku servaalale. Kusjuures enne toitus väike-konnakotkas tõenäoliselt jõelammidel, mis peale inimtegevuse kadumist kasvasid võssa ja muutusid seetõttu väike-konnakotkale kasutamiskõlbmatuks. Kuna väike-konnakotkale sobilike jõelammide olemasolu sõltus inimtegevusest, siis ei saa väita, et jõelammide näol oli tegemist mittekultuurmaastike või mittepõllumajandusmaastikega. Seetõttu tasuks kaaluda ökoloogilise nišši vahetuse terminist loobumist, kuna väike-konnakotkas on kogu aeg vajanud inimtekkelisi põllumajandusmaastikke, samuti puuduvad kindlad tõendid selle kohta, et enne eelmise sajandi keskpaika väike-konnakotkas ei kasutanud muid põllumajanduslikke maid peale jõelammide.

KeA vastus: Väike-konnakotka kui liigi vanus ületab kordades perioodi, mil maailmas on olemas olnud kultuurmaastik, nii ei ole võimalik teda pidada liigiks, kes on alati vajanud inimtekkelisi põllumajandusmaastikke. Eestis on jõeluhad ja lammisood ajalooliselt olnud vähemalt osaliselt primaarseteks kooslusteks s.t need kooslused on püsinud ilma inimtegevuseta.

2. Punktis 1.2 „Pesapaik“ eeldatakse, et kase osatähtsuse suurenemine pesapuuna võib tuleneda üldistest arengutest, kus suurte raiemahtude ja lankide looduslikul uuenemisel peamiselt lehtpuudega on toimumas muutused Eesti metsade struktuuris: okasmetsad on asendumas lehtmetsadega. Antud väide/eeldus ei saa kuidagi olla reaalne, kuna väike-konnakotkas vajab pesa ehitamiseks vähemalt keskealisi puid. Viimase 20 aasta metsade valdav uuenemine lehtpuudega hakkab pesapuude valikut mõjutama alles 50 aasta pärast. Pigem tasub antud küsimuses seoseid otsida väike-konnakotka pesapaiga kauguse vähenemisest metsaservast (1990 a. 156,3m ja 2010 ca 80 m).

KeA vastus: Jätsime kavasse ainult fakti, et viimase 20 aasta jooksul on kuuse osakaal pesapuuna vähenenud ja kase osakaal vastavalt suurenenud.

3. Punktis 1.2 „Pesapaik“ väidetakse, et väike-konnakotkas on pesapaigatruu lind. Samas on pesa korduvkasutuse tiheduses suur varieeruvus. Tuleb arvestada ka seda, et väike-konnakotkas eelistab pesitseda kuusel. Kuusk muutub 70 – 80 aasta vanuses haigustele vastuvõtlikuks ja sealt tulenevalt ka tormihellaks. Seda kinnitab ka Joonis 4, kus 70 – 80 aasta vanustes metsades pesitseb pea kolmandik väike-konnakotkastest, samas järgmises kümnendis langeb pesitsejate hulk ca poole võrra. Samuti esineb juhuiseid kus ühel pesitsusterritooriumil on teada 4 – 5 pesa, mis viitab sellele, et mõningad paarid võivad eelistada sisuliselt igal aastal uue pesa ehitamist. Seega tuleks pesapaiga truudust käsitleda pigem pesitsusterritooriumi kontekstis.

KeA vastus: Kuna pesapaik on selles kavas tõepoolest võrdlemisi kitsalt defineeritud, siis kasutasime terminit „paigatruu“ koos seletusega, et väike-konnakotkas ei pruugi asustada küll aastakümneid ühte kindlat pesapaika, kuid see-eest asustab pikalt territooriumi, kus võib paikneda üks või mitu pesa.

4. Punktis 3.2 „Levik ja arvukus Eestis“ väidetakse, et „Eesti väike-konnakotkaste populatsiooni seisundit võib hinnata heaks, sest liigi arvukus on teiste kotkaliikidega võrreldes suurem ja viimaste aastakümnete jooksul olnud stabiilne.“ Samas aastast 1998 – 2012 on arvukus pidevalt tõusnud (1998 a 480-600 paari ja 2012 a 600-700 paari). Arvukusehinnangutest lähtuvalt peaks väitma, et arvukus on väikses tõususes.

KeA vastus: Tuginedes viimastel aastakümnetel lisandunud teadmistele (teostatud elupaigauuringud on aluseks sobivate pesapaikade määratlemisel) ja tõhusamale üle-eestilisele seiretegevusele (paranenud on uute territooriumite ja pesade leidmise võimekus), võib väita, et 1998. aasta hinnang on alahinnang ja liigi arvukus on pigem stabiilne kui tõusev. Arvukuse hinnangut on korrigeeritud teadmiste lisandudes.

5. Punktis 5.1 „Pesapaikade hävimine“. Kui võtta aluseks punktis 2.1 joonis 4 „Metsade vanuseline jaotus ja väike-konnakotka eelistatud pesametsade vanus“, siis järgmise 30 aasta jooksul suureneb väike-konnakotka eelistatud vanusega (71 – 80 a) metsade osakaal pidevalt. Seega pesametsade vähenemise läbi ei tohiks 20 aasta jooksul populatsioon märkimisväärsel osal areaalist kahaneda kuni 20% ulatuses. Arvestades kaitsealuste pesapaikades suurt osa (586 kaitsealust pesa) ja jätkuvalt juurde leitavad seni avastamata pesapaigad (ca 40 pesa aastas st. 15 aasta pärast peaks iga paari kohta olema teada 2 pesa) ei saa pesapaikade hävimine olla suurem ohutegur kui väikese tähtsusega, sest omab vaid lokaalset tähtsust seni avastamata pesitsusterritooriumitel.

KeA vastus: Pesapaikade hävimine on hinnatud keskmise tähtsusega ohuteguriks, sest hinnanguliselt on teadmata 50-60% väike-konnakotaka asustatud pesadest. Seega on reaalne oht nende pesade hävimiseks metsamajanduse tagajärjel.

6. Punktis 5.1 „Pesapaikade hävimine“ on viidatud vanale kehtivuse kaotanud Metsaseadusele.

KeA vastus: Viide korrigeeritud.

7. Punktis 5.2 „Pesitsusaegne häirimine“ on viidatud 2005 aasta uuringule ja viidatud „Tammekänd, 2006“. Ei uuringut ega ka viidet „Tammekänd, 2006“ ei ole võimalik leida kasutatud kirjanduse loetelust. Samas tehakse nende põhjal järeldus, et 300 m raadiuses on inimtegevuse häiring raiena väike-konnakotkale negatiivse mõjuga. Neist vähestest

andmetest, mis on antud punkti all välja loetavad ei selgitatud, kas raied olid teostatud pesitsusajal või mitte ja ühtlasi ka seda, miks niivõrd olulist aspekti ei arvestatud uuringu tegemisel. Kuna tõenäoliselt punktile 5.2 tuginedes leitakse punktis 6.2 et pesitsusrahuks vajalik ala on vähemalt 300 raadiuses pesast, siis palume lisada kasutatud kirjandusse eelpool nimetatud uuring ja viide, et oleks võimalik nendega tutvuda.

KeA vastus: Lisasime puuduva viite. Kavas on mõeldud allikat: Tammekänd, I., Väli, Ü., 2006: Konnakotkaste pesapaikade kaitsemeetmete efektiivsuse uuring (Avaldamata projekti aruanne Kotkaklubi ja KIKi arhiivis)

8. Palume täpsustada kuidas mõjutab pesapaika väljaspool kaitsetsooni toimuv raie punkti 6.2 „Leiukoha pindalalise kaardistamise põhimõtted ning püsielupaikade moodustamine, 1) väljaspool tsooni toimuva lageraiega ei isoleerita pesapuistut ülejäänud metsast“ kontekstis.

KeA vastus: Eemaldasime viimase mõtte kuna väljaspool automaatset kaitsetsooni puudub võimalus raiete reguleerimiseks.

9. Punkti 6.2 „Leiukoha pindalalise kaardistamise põhimõtted ning püsielupaikade moodustamine“, kestlike elupaikade all juhime tähelepanu, et „vähemalt 50 a vanune leplik või lepa enamusega puistu (L_m ja $L_v \geq 50\%$ I rindest)“ ei saa halli lepa bioloogilistest iseärasustest tingituna kindlasti pidada kestlikeks.

KeA vastus: Täiendasime viidet. Üle 50 aasta vanune hall leplik klassifitseerub kestlikuks elupaigaks juhul kui puistu koosseisus esineb vähemalt 60 a vanuseid haabasid, vähemalt 65 a vanuseid kaski, vähemalt 70 a vanuseid tammi või vähemalt 80 a vanuseid mände.

10. Punkti 6.2 „Leiukoha pindalalise kaardistamise põhimõtted ning püsielupaikade moodustamine“, tabel 7 „Väike-konnakotka pesade kaitse all hoidmise põhimõtted“: kindlasti ei saa nõustuda varisenud pesa kaitse all hoidmise vajalikkusega, kuna hõivatud pesitsusterritooriumil on kindlasti olemas alternatiivsed pesad ja tähelepanu ning rahalised vahendid tuleb suunata kasutuses olevate pesade piirangute kompenseerimiseks.

KeA vastus: Täiendasime kaitse tegevuskava järgnevaga. Kaitse all hoitakse varisenud pesapaikasad maksimaalselt 9 aastat (3 seirekorda), mille jooksul moodustatakse kestlikesse elupaikadesse looduslike piiridega püsielupaigad või mittekestlikes elupaikades võetakse pesa varisemise järel pesapunkt keskkonnaregistrist maha.

11. Punkti 6.2 „Leiukoha pindalalise kaardistamise põhimõtted ning püsielupaikade moodustamine“: seni kuni puuduvad rahalised vahendid kaitsereežiimi kompenseerimiseks ei tohiks luua juurde ühtegi laiendatud püsielupaika s.t tuleks piirduda 100 m raadiusega püsielupaigaga.

KeA vastus: 100 m raadiusega püsielupaik ei ole sageli kahjuks väike-konnakotka kaitseks piisav. Teadaolevatel pesapaikadel püsiva ja piisava kaitse tagamine, väldib pidevat uute pesade ja seeläbi piirangute lisandumist. Sageli on ühe pesapaiga piisav kaitse väiksemaid piiranguid kaasa toov kui häirimise tõttu üha kolivate kotkaste mitmete pesapaikade kaitse.

12. Punkti 6.2 „Leiukoha pindalalise kaardistamise põhimõtted ning püsielupaikade moodustamine“: juhul kui ikkagi soovitakse 100 m raadiusega ring asendada looduslike piiridega, siis pesapaiga ümber loodav sihtkaitsevöönd ei tohiks ületada 1,2 kordset 100 m raadiusega ringi pindala.

KeA vastus: Sihtkaitsevöönd hõlmab väike-konnakotka pesapaika ning seda ümbritsevat pesametsa vähemalt 100 meetri raadiuses, kuid sihtkaitsevöönd võib ulatuda pesast kuni 300 m kaugusele – sihtkaitsevööndiga hõlmatakse kogu pesitsemiseks sobiv ühtlase vanusega pesamets, kuhu varupesade rajamise tõenäosus on suur. Jällegi, piisav kaitse võimaldab pikas perspektiivis püsielupaikade arvu vähendada.

13. Punktis 6.2 „Leiukoha pindalalise kaardistamise põhimõtted ning püsielupaikade moodustamine“ on käsitlemata püsielupaiga 100 m raadiuse sisse jääval põllumajandusmaal toimuv tegevus.

KeA vastus: Looduskaitseeaduse § 50 lg 5 piirangud ei kehti kinnisasja haritavaal maal, olemasoleva elamu õuemaal, avalikuks kasutuseks oleval teel ja loodusliku rohumaa hooldamisel (LKS § 50 lg 6). Ka siinkohal on hea kui automaatse kaitsetsooni asemele moodustatakse looduslike piiridega püsielupaik, sest siis on võimalik põllumaa sihtkaitsevööndist või koguni püsielupaigast välja arvata.

14. Punkti 6.2 „Leiukoha pindalalise kaardistamise põhimõtted ning püsielupaikade moodustamine“. Looduslike piiridega püsielupaikade moodustamise alapunktis leiame, et „Pesapaika ümbritsev vähemalt 100 m raadiusega püsielupaik on pesapaiga säilimiseks ilmselt piisav, kui 2) pesa asub mitmekesise vanuselise ja liigilise koosseisuga puistus või kui sellega piirnevalt tehakse väikesemahuline lageraie või mõnda muud tüüpi raie.“ Siit tulenevalt teeme ettepaneku muuta sama punkti lk 40 lõiku „Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud aegjärgne ja häilraie tingimusel, et langi suurus ei ületa 2 ha.“ järgnevalt: „Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud lage-, aegjärgne ja häilraie tingimusel, et langi suurus ei ületa 2 ha ja lageraie langi laius ei ületa 30 meetrit“.

KeA vastus: Liigi kaitse tegevuskava ei oma seadusandlikku jõudu, mistõttu ei saa sellega muuta ega kehtestada püsielupaikade kaitsereežiimi. Saab vaid olemasolevat kaitsereežiimi analüüsida ja vajadusel soovitusi esitada. Metsa majandamist väike-konnakotka püsielupaikades reguleerib Keskkonnaministri 19.04.2010 määrus nr 43 „Väike-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri“. Määruse kohaselt on väike-konnakotka püsielupaikade piiranguvööndis lageraie keelatud. Väike-konnakotka kaitse tegevuskava kirjeldab liigi teaduslikult tõestatud elupaiganõudlust, mille kohaselt on pesa naabruses toimuv lageraie negatiivse mõjuga. Lageraie mõjutab väike-konnakotka pesametsa tormikindlust. Lageraie mõju peaks selgitama ka kaitse tegevuskavaga planeeritud uuring „Pesade kasutamise kestuse ja hülgamise ning uute pesade rajamise kauguse põhjuste uuring“.

15. Kaitse tegevuskavas on kasutatud korduvalt viidet avaldamata andmetele. Avaldamata andmete kasutamine võtab võimaluse andmeid kontrollida ja seetõttu ei tohiks tegevuskava koostamisel neid kasutada.

KeA vastus: Avaldamata allikatele viitamine on aktsepteeritav isegi rahvusvahelisel tunnustatud teadusartiklites. See on paratamatu, et kõik välitöödel kogutud andmed ja teadmised ei jõua operatiivselt kajastamiseni.

16. Oleme selgelt seisukohal, et kõigil erametsamaadel asuvatel püsielupaikadel tuleb kompenseerida maaomanikele kaitsepiirangutest saamata jäänud tulu. Seega leiame, et punktis 7 „Liigi soodsa seisundi saavutamiseks vajalikud meetmed, nende eelistusjärjestus ja ajakava“, tuleb eramaaomanikele saamata jäänud tulu kompenseerimine tõsta I prioriteeti. Püsielupaikade reaalse ja õiglase kompensatsioonimehhanismi rakendamisel muutuks oluliselt lihtsamaks ka seniteadmata

pesapaikade otsimine, sest maaomanikel tekiks huvi pesapaikadest teatamiseks. Ühtlasi juhime tähelepanu, et punktist 8 „Kaitse korraldamiseks vajalike tegevuste ajakava ja eelarve, on puudu rida „Erametsaomanikele saamata jäänud tulu kompenseerimine“.

KeA vastus: Nõustume, et erametsaomanikule saamata jääva tulu kompenseerimine on väga oluline. Kuna praegu puudub selleks toimiv mehhanism, siis tõstsite vastava lõigu liigi soodsa seisundi tagamise tingimuste peatüki alla.

17. Eesti Erametsaliit juhib tähelepanu asjaolule, et kaitse tegevuskava eelarve koostamisel ei ole arvestatud Säästva Arengu põhimõtetega. Arvestatud on küll otseseid kulusid kava elluviimiseks, kuid arvestamata on jäetud Säästva Arengu kahe teise aspektiga ehk siis majanduslike ja sotsiaalsete aspektidega. Kaitse tegevuskavas pole arvestatud ühiskonnal saamata jäävate tuludega ja pole arvestatud võimalike mõjudega maaelule ning maaelu arengule. Peame väga oluliseks, et kaitse tegevuskava arvestaks ka mainitud aspekte. Ühtlasi juhime tähelepanu, et punktist 8 „Kaitse korraldamiseks vajalike tegevuste ajakava ja eelarve“, on puudu rida „Erametsaomanikele saamata jäänud tulu kompenseerimine“.

KeA vastus: Liikide kaitse tegevuskavad on valdavalt suunisdokumendid, mis aitavad korraldada liikide kaitset selliselt, et liikide soodne seisund saaks tagatud. Liikide kaitse tegevuskavad ei oma seadusandliku jõudu ega loo automaatseid piiranguid, mistõttu ei arvestata neis ka sotsiaalsete ja majanduslike aspektidega. Küll aga hinnatakse neid aspekte liikide (ja ka muude loodusväärtuste) kaitseks koostatavate õigusaktide (ministri ja valitsuse määrused) ettevalmistamisel ning arvestatakse piirangute mõju nii kohalikule kogukonnale kui ühiskonnale laiemalt. Eelarvetabelis ei käsitleta erametsaomanikele saamata jäänud tulu kompenseerimist, sest see on üldisem looduskaitseline meede ja praegu vajalikud kompensatsioonimehhanismid puuduvad. Kuna tegemist on kahtlemata väga olulise meetmega, siis käsitletakse seda peatükis „Soodsa seisundi tagamise tingimused“.

Teie kirjas toodud joonisel 1 ei ole mitte ühe väike-konnakotka paari viis pesa, vaid 2-3 erineva väike-konnakotka paari pesapaigad.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Tarvo Roose
juhataja
Looduskaitse osakond

Indrek Tammekänd +372 445 1763
indrek.tammekand@keskkonnaamet.ee

Liisa Rennel +372 530 88549
liisa.rennel@keskkonnaamet.ee